

רון זן, ללא כותרת, 2018

במים הראשונים ללימודיו במחלקה לצילום בבצלאל, כשהרגיש געגוע לטבע ורצון לצון לברוח מתחושת הורות שחש בירושלים שהיתה חדשה לו, נכנס רונן זן, יליד שפרעם, לרכבו ונסע לחפש נופים אחרים. באחת הגיחות שלו לטבע חלף על פני הכפר הבדואי חאן אל-אחמר, הסמוך לכביש 1 ולהתנחלות מעלה אדומים, ובו מתגוררים כ-200 בדואים משבט הג'האלין. תנאי החיים הדלים – המגורים באוהלים ובפחוני מתכת, העדר החיבור לתשתיות חשמל ומים ורעיית הצאן – משכו את לבו. "הסתקרנתי מאוד", מספר זן. "הוקסמתי מהרגע הראשון מהקשר של בני השבט לטבע, לאדמה, לבני עלי-החיים". הוא תיעד במצלמתו במשך ארבע שנים את חיי המקום ורקם קשר חברי עם תושבי הכפר הבדואי, שהפך מרוצת השנים לסמל בינלאומי למאבק הישראלי-פלסטיני בשטחי C.

זן, בן 29, בוגר טרי של בצלאל, מציג בימים אלה בגלריה רוננפלד תערוכה ראשונה המבוססת על תערוכת הגמר שלו, ובמרכזה חאן אל-אחמה בני השבט, שמקורו בנגב, גורשו על ידי ישראל ב-1948 כמו עוד קהילות בדואיות רבות ועברו לשטחי הגדה המערבית. עם כיבוש הגדה במלחמת ששת הימים, צמצמה ישראל את שטח הנדודים שלהם וחסמה את גישתם למקורות מים ומרעה באמצעות הכרזה על שטחי אש נרחבים. מאז 2009, מנהלת קהילת הג'האלין מאבק משפטי נגד העברתם לאתר הסמוך למזבלה ונגד צווי הריסה של הפחונים, האוהלים ובית הספר – שעשוי מצמיגים והוקם בתמיכה אירופית. האיחוד האירופי מתנגד לפינוי השבט והצהיר שהמעשה מנוגד לדין הבינלאומי משום שמדובר בעקירה כפויה. במאי 2018 אישר בג"צ למדינה להרוס את הכפר ולפנות את תושביו בכל עת שתמצא לנכון. בנובמבר 2018 ראש הממשלה נתניהו הורה להקפיא את הפינוי. "תושבי הכפר חיים במשך שנים בחוסר ודאות מוחלט", אומר זן. "בשנה האחרונה הנושא וזה להבלטה בתקשורת והתושבים עברו טלטלה חזקה ויאושו".

אבא התקשה לעכל

בתערוכה – חאן אל-אח'דר – הננעלת כ-18, מוצגות שלוש עבודות מצלמתו של זן, הממוקמת על גבעה סמוכה לחאן אל-אחמר, מופנית בכל פעם לכיוון אחר: בתצלום לילי מנצנצים אורות בתי הקבע של ההתנחלויות כפר אדום מים, אלון ונופי פרת. בתצלום אחר נראים חמור ובעליו כשהחמור מולחץ עשב על רקע מסך ירוק מהסוג המשמש בצילומים זמניים של סצנות-חוף קולנועיות. עבודתה נוספת היא מיצב ובו תמונת מסך של נוף מדברי חף מכל סימן אנושי המזמן למתבוננים חוויה ייחודית – הם משתקפים במסך והופכים לחלק מנוף הכפר. "רציתי להפוך את הצופה למעורב", אומר זן. "שהוא יראה את עצמו

הרומן שלי עם חאן אל-אחמר

רון זן, דרוזי משפרעם, נקלע במקרה בלימודיו בבצלאל את הכפר המיועד לפינוי, שהפך למוקד תערוכת הצילום החדשה שלו. ועדיין הוא לא החליט אם הוא אמן פוליטי, וגם בשאלת זהותו הוא מתלבט: לא ישראלי ולא פלסטיני, "אולי פשוט אדם ואמן"

בנוף אחר, שלא יצפה פסיבית אלא ימצא עצמו בשטח ויבין שהוא חלק מהעניין ויביע עמדה. "זאת תערוכת קפטולה מוצלחת שמותאמת לממד החדר בגל" ריה ברוונפלד", אומר מיקי קרצמן, צלם ומרצה בבצלאל ובבית הספר לאמנות "בסיס": "המסך הירוק הזמני הוא סימבולי כי לתושבי חאן אל-אחמר אין מקום וכל הזמן מזויזים. העבודה של זן מדברת על מצב לימינאלי (המצוי על הסף) ועל מצב ביניים. בנוסף, בתוך חלל אחד קטן הוא מערבב בצורה מוצלחת מספר נקודות מבט: אנחנו רואים את התושב הבדואי שמתכלל על מעלה אדומים ואנחנו מסתכלים על המסך ונמצאים במקום אחר שאינו חלל הגלריה". זן, בן העדה הדרוזית, נולד

נתן לי את התפקיד כבר כילד. גם כשגדלתי תמיד הייתי עם מצלמת כיס. גם בלימודי התואר הראשון, כששימשתי רכז התרבות, קניתי מצלמה והייתי צלם אגודת הסטודנטים. הרגשתי שאני רוצה להעביר את הידע בתחום". אביו תכנן עבורו מסלול אחר. "הוא שמח שסיימתי לימודי תואר והחל לתכנן איך אני מתגייס לצבא והופך לקצין. כששמע שאני רוצה לוותר על הגיוס לצה"ל בשביל לימודי אמנות היה לו קצור בחשיבה, הוא לא תפס את זה", מחייך זן ומוסיף בטון רך, "הוא משתייך לדור אחר. היום אני מבין את תפישת עולמו והוא מבין ומקבל את תפישת עולמי".

במהלך לימודיו בבצלאל, כשהתבקש להגיש תרגיל ראשון שכותרתו "הזר", בחר זן לתעד את בני חאן אל-אחמר והציג עשרות צילומים מרהיבים מרקמת חיייהם. "בשלב כלשהו הרגשתי שאני מצ"לם כמו מצלמת אבטחה שרק מתעד", הוא אומר. "התחלתי לשאול שאלות על סגנון הצילום הזה ואיפה אני בתוכו ומפה התחילה חקירה פנימית וחיצונית". זן רכש את אמונם של בני השבט, ליווה אותם ארבע שנים וחזה מקרוב במאבקם נגד פינוי הכפר.

במהלך לימודיו הציג צילום גדול (6x3 מטר) של תושב הכפר ואחד ממנהיגי המאבק, עיד ג'האלין (אבו ח'מיס), על רקע נוף כפול – צילום מסך של ים שמאחוריו הנוף המדברי של הכפר. "הרגשתי שהצילום העצום מחזיר את אבו ח'מיס לגודלו האמיתי, לגודל אדם. השיחות שלי ושל נסכו על ים – הוא תמיד שאל אותי על הים, ולכן שמתי רקע של ים, להמחיש שיש אנשים שלא יכולים לצאת לים". בתערוכה ברוונפלד בולט

מוטיב ההחלפה: בכותרת התערוכה הוחלף שם הכפר מחאן אל-אחמר (אדום) לחאן אל-אחדר (ירוק). בנוסף חווה המתבונן במי"צב החלפה של נוף. "זה נועד להמחיש את החילוף שנכפה על אוכלוסיית הכפר", הוא אומר. "כשהתחלתי לעבוד על התערוכה הגיע נושא הפינוי לשלבים מכריעים ומטלטלים והרכה מהתושבים התחילו להרהר מי יעבור לגור על אדמתם ולאן הם יפנו".

איך אתה מתייחס לפינוי? "אני רואה אותו כעוול ומתנגד לו, אבל בתערוכה היה חשוב לי להציב שאלות לצופה ולא למסגר לו מה לחשוב. אני לא בא להגיד לצופה מה לראות".

אתה מגדיר את עצמך כאמן פוליטי?

"אני רואה את התערוכה כאמנות פוליטית ולא חושש מהתייג

רון זן צילום: מגד גוזני

עברתי בחאן אל-אחמר. במקרה והפכתי למעורב. נעשיתי אקטיביסט מבלי לבחור, פשוט מתוך רגש וחיבור לאנשים. אני עושה את המעט שאני יכול עבורם בצילום כדי להציף את הנושא גם בשדה האמנותי

הזה, אבל אני עוד לא רואה את עצמי כאמן פוליטי. זה לא שהקו שלי הוא אמנות פוליטית מעכשיו והלאה. הכל פתוח ואני לא יודע לאן השביל יוביל. נקלעתי לסי"ט טואציה, עברתי בחאן אל-אחמר במקרה והפכתי למעורב. נעשיתי אקטיביסט מבלי לבחור, פשוט מתוך רגש וחיבור לאנשים. אני עושה את המעט שאני יכול עבורם בצילום כדי להציף את הנושא גם בשדה האמנותי".

בימים אלה הוא עובד על מיצב חדש – "גם הוא פוליטי", הוא מחייך – שיוצג בחודש יוני במסגרת שבוע העיצוב בבצלאל. בנוסף הוא שוקד על לימודי הוראת אמנות באוניברסיטה העברית ועובד בפרויקט של הוראת אמנות בבתי ספר במזרח-ירושלים כחלק מתוכנית בלתי פורמלית מטעם העירייה. כשהוא נשאל על יוצרים שהוא מושפע מהם, עיניו מזדהרות: "אסד עזי", הוא עונה ושוקע בשיחה על הצייר יליד שפרעם. "הוא מחדד לי את מעמדה של האמנות ומעמדו של היוצר. אני מתחבר לציורים ולרעיונות שלו וניסיתי שיהיה בצילום שלי את העומק שיש בציור שלו".

כשזן נשאל איך הוא מגדיר את זהותו הוא משיב אחרי מחשבה ארוכה: "אני לא יכול להגדיר את עצמי כישראלי. אני גר פה וחי חווה את הישראליות אבל לא מרגיש שייכות לזהות הזאת. מצד שני, למרות ההזדהות אני לא חושב שיש לי זכות להגדיר את עצמי כפולסטיני. ומה זאת זהות דרוזית? הזהות שלי כיליד שפרעם שונה מזו של דרוזי ברמת הגולן ושוונה בתכלית משל מי שחי בסוריה. אני עם סימן שאלה גדול בעיניי, ותמיד שואל למה אני צריך להגדיר בכלל. הזהות שלי היא: אדם, רונן, אמן שמנסה ליצור".